

ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

*М.М. Єрмошенко, д.е.н., проф.,
Національна академія управління*

В теорії стратегічного планування і управління думки щодо сутності категорії “стратегія” в основному збігаються до такого: стратегія – це узагальнена модель довгострокового курсу дій у вигляді сукупності визначених перспективних цілей (пріоритетів) і способів (рішень) їх досягнення, в якій зіставлено поставлені цілі та можливості їх реалізації. Таке розуміння поняття “стратегія” повною мірою можна використати щодо фінансової безпеки держави.

По відношенню до фінансово-кредитної сфери концепція стратегічного управління є системною сукупністю теоретичних і методологічних підходів, ідей, принципів або уявлень, яка зумовлює генеральну довгострокову мету функціонування цієї сфери і перспективні напрями її розвитку, основні механізми взаємодії суб’єкта і об’єкта управління, характер взаємовідносин між окремими складовими, між фінансово-кредитною сферою в цілому та оточуючим її середовищем.

Стратегічне управління по відношенню до фінансово-кредитної сфери має в основному передбачати:

- визначення цілей, напрямків і механізмів їх реалізації;
- зміни в економічних відносинах всередині фінансово-кредитної сфери і останньої – з зовнішнім середовищем;
- організаційні (інституціональні) зміни в фінансово-кредитній сфері;
- зміни в чинному законодавстві, що регулюють відносини в фінансово-кредитній сфері.

Відповідно до цього стратегічне управління по відношенню до фінансово-кредитної сфери являє собою комплексний процес розробки і здійснення стратегії реформування або розвитку цієї сфери та поліпшення її взаємодії з оточуючим середовищем.

Має сенс визначити загальний алгоритм стратегічного планування фінансової безпеки: 1) аналіз; 2) визначення пріоритетів; 3) вироблення концепції; 4) розробка стратегії; 5) розробка плану (програми); 6) реалізація плану (програми); 7) контроль.

Першим етапом, безумовно, є аналіз сучасного стану фінансово-кредитної сфери. Тільки за його результатами можна визначити цілі і пріоритети забезпечення фінансової безпеки на той чи інший період часу. Наступними етапами мають бути вироблення Концепції забезпечення фінансової безпеки, Стратегії забезпечення фінансової безпеки і, відповідно, державної Програми, забезпечення фінансової безпеки. Важливим елементом стратегічного планування фінансової безпеки є організація виконання Програми забезпечення фінансової безпеки і контроль за її реалізацією. Власне, останні два етапи є перехідними до системи стратегічного

управління фінансовою безпекою, тому що зумовлюють необхідність діяльності з реалізації та контрольної-координаційної діяльності не тільки в органі стратегічного планування (РНБО України), а й у всіх ланках, що мають сприяти реалізації Програми забезпечення фінансової безпеки.

Стратегічне планування, як і будь-який вид людської діяльності, має відповідати певним принципам. У науковій і навчальній літературі наводиться багато з них, але наше завдання – відібрати з них ті, що відповідають сутності стратегічного планування саме фінансової безпеки. З огляду на це, а також використовуючи власні розробки, до таких основних принципів слід віднести:

- *системність і комплексність* – система стратегічного планування має охоплювати не тільки всі структурні елементи фінансово-кредитної сфери, але й зовнішнє середовище, всі аспекти функціонування цієї сфери, як всередині, так і зовні; сукупність рішень, яку прийнято в результаті стратегічного планування, повинні носити системний характер;
- *цілевстановлення та цілереалізація* – системну сукупність рішень, форм і методів їх реалізації має бути спрямовано на встановлення та досягнення визначених цілей і пріоритетів щодо забезпечення фінансової безпеки. Наявність та реалізація цього принципу в системі стратегічного планування є суттєвим підґрунтям забезпечення її дієвості, а звідси – й реальності;
- *наукова та методологічна обґрунтованість* – використання останніх наукових досягнень, вітчизняного й зарубіжного досвіду в процесі стратегічного планування, фінансової безпеки та дотримання його методології;
- *збалансованість, ефективність та соціальна спрямованість* – відповідність рішень, спрямованих на зміни всередині фінансово-кредитної сфери, та рішень, що мають вносити зміни в зовнішнє середовище, поміж собою; забезпечення безумовного виконання запланованих рішень з перевищенням результатів їх реалізації над витратами, спрямованими на їх здійснення; розв'язання не лише проблем самої фінансово-кредитної сфери, але й пом'якшення соціальних проблем, насамперед – підвищення рівня життя населення;
- *безперервність, довгостроковість, спадковість та послідовність* – стратегічне планування має носити безперервний довгостроковий характер, забезпечувати послідовний перехід від однієї концепції, стратегії, програми забезпечення фінансової безпеки до наступної, з попереднім використанням найсуттєвіших наукових і методологічних підходів;
- *альтернативність та багатоваріантність* – наявність в процесі стратегічного планування кількох варіантів альтернативних рішень, що надає можливість вибору з них найбільш ефективних, які включаються до складу програми забезпечення фінансової безпеки;
- *реалістичність і досяжність* – визначена системна сукупність стратегічних рішень має бути реальною, спроможною досягти певних цілей і реалізувати

певні пріоритети забезпечення фінансової безпеки та національні інтереси у фінансово-кредитній сфері;

- *динамічність та гнучкість* – система стратегічного планування в ході свого функціонування має бути гнучкою, враховувати непередбачені зміни в розвитку фінансово-кредитної сфери, а також часові характеристики та характер змін;
- *наявність зворотного зв'язку* – без системи зворотного зв'язку неможливо забезпечити своєчасне втручання виконавчої влади в разі появи непередбачених змін чи явищ у фінансово-кредитній сфері; наявність такого зв'язку надає можливість запобігати небажаного розвитку подій у фінансово-кредитній сфері і своєчасно забезпечувати необхідний рівень фінансової безпеки;
- *якісна та кількісна визначеність* – наявність сукупності якісних характеристик фінансово-кредитної сфери, запланованої на певний період, дозволяє чіткіше забезпечити в майбутньому параметри фінансової безпеки і в якісному відношенні. Крім того, реалізація цього принципу вимагає встановлення порогових та запланованих значень індикаторів фінансової безпеки.

Виходячи з вищенаведеного, маємо можливість визначити сутність стратегічного планування по відношенню до фінансово-кредитної сфери як *процес вироблення системної сукупності наукових підходів і рішень у вигляді державної політики, спрямованої на забезпечення фінансової безпеки в довгостроковому періоді, з визначенням цілей, пріоритетів, якісних, кількісних і часових характеристик, конкретних виконавців та необхідних ресурсів.*

В реалізації цього процесу і полягає завдання стратегічного планування фінансової безпеки. Конкретними результатами і змістом стратегічного планування по відношенню до забезпечення фінансової безпеки мають бути:

- 1) концепція забезпечення фінансової безпеки держави на відповідний період;
- 2) стратегія забезпечення фінансової безпеки держави;
- 3) державна Програма забезпечення фінансової безпеки.

В Концепції забезпечення фінансової безпеки закладаються основи державної політики відносно підтримки належного рівня безпеки фінансово-кредитної сфери, а саме: сукупність цілей розвитку фінансово-кредитної сфери, система національних інтересів у цій сфері і пріоритети державної політики щодо забезпечення фінансової безпеки країни. В той же час Стратегія забезпечення фінансової безпеки має конкретизувати і визначати стратегію щодо реалізації основних положень Концепції забезпечення фінансової безпеки як основ державної політики по відношенню до забезпечення безпеки фінансово-кредитної сфери країни. На сучасному етапі Стратегія має визначати основні напрями, підходи і пріоритети діяльності органів державної влади щодо розв'язання проблем, пов'язаних з подоланням кризових явищ у фінансово-кредитній сфері та пошуком шляхів для її відродження. І, нарешті, державна Програма забезпечення фінансової безпеки

має включати практичні заходи з побудови системи забезпечення фінансової безпеки з формуванням відповідних правових і організаційних засад, а також конкретні заходи щодо запобігання зниження рівня і забезпечення безпеки фінансово-кредитної сфери.

Часові характеристики стратегічного планування, тобто період планування, залежать від специфіки фінансово-кредитної сфери, довжини та інерційності явищ, що відбуваються в ній, рівня невизначеності та динамічності змін у цій сфері. Оптимальний період дії Концепції забезпечення фінансової безпеки – 10 років, для Стратегії та Програми забезпечення фінансової безпеки – 5 років із щорічним внесенням змін у відповідності з реальним розвитком подій у фінансово-кредитній сфері чи зміною національних інтересів у цій сфері.

Слід також визначити основні переваги стратегічного планування фінансової безпеки, до яких можна віднести такі.

По-перше, цей вид планування надає можливість пов'язувати поточні рішення щодо забезпечення фінансової безпеки з майбутніми результатами, а стратегічне осмислення пріоритетів і заходів з їх реалізації – з прогнозуванням їх наслідків.

По-друге, використання стратегічного планування орієнтує на пошук альтернативних варіантів досягнення визначених цілей в межах наявних ресурсів та політичних, економічних і організаційних обмежень.

По-третє, дозволяє визначати можливості подальшого розвитку фінансово-кредитної сфери та загрози фінансовій безпеці, сильних і слабких сторін фінансово-кредитної сфери, враховувати їх при встановленні цілей та визначенні пріоритетів, формулюванні концепції та стратегії, а також розробці програми забезпечення фінансової безпеки.

По-четверте, дає можливість розподіляти відповідальність між різними міністерствами і відомствами, а також рівнями виконавчої влади, за різними складовими фінансово-кредитної сфери, між поточною та перспективною діяльністю.

По-п'яте, ще однією з переваг стратегічного планування фінансової безпеки є отримання синергічного ефекту, який виникає завдяки системному поєднанню чинників впливу (посилення позитивних та послаблення негативних), принципів, організаційних форм, методів, наукових підходів, економічних та правових механізмів, що мають забезпечувати належний рівень фінансової безпеки.

Зрозуміло, що перераховані переваги стратегічного планування не реалізуються самі собою. Для цього потрібна копійка робота на всіх рівнях державного управління.

Так само, як потрібна розробка і здійснення Концепції забезпечення економічної безпеки через розробку і реалізацію відповідних Стратегії і державної Програми, необхідне формування ґрунтовної складової останньої – основних засад створення і функціонування підсистеми забезпечення фінансової безпеки держави у вигляді певного механізму. Тут є два шляхи:

1) можна вести розмову про створення окремої, обмеженої рамками фінансово-кредитної сфери, підсистеми забезпечення фінансової безпеки у складі системи забезпечення економічної безпеки;

2) розробити систему забезпечення економічної безпеки, яка б водночас містила й підсистему забезпечення фінансової безпеки. Позиція автора більш схильна до другого варіанту.

У зв'язку з цим механізм забезпечення фінансової безпеки має входити окремою підсистемою до системи економічної безпеки, і так само Концепція забезпечення фінансової безпеки – до Концепції забезпечення економічної безпеки. В загальному аспекті механізм включає організаційну структуру, сукупність виконуваних функцій, методи, принципи, інструменти та технології.

Таким чином, на ґрунті Концепції забезпечення фінансової безпеки має бути розроблена державна Стратегія забезпечення фінансової безпеки, яка разом із концепцією повинна стати основою формування державної фінансової політики, надаючи цьому документу орієнтири, визначаючи національні інтереси, цілі і пріоритети в фінансово-кредитній сфері. У той же час на основі Стратегії забезпечення фінансової безпеки має розроблятися державна Програма забезпечення фінансової безпеки. Механізми реалізації державної стратегії забезпечення фінансової безпеки можуть міститися як у цьому документі, так і в структурі державної фінансової політики. В цілому ці два документи доцільно розглядати як механізми державного регулювання фінансово-кредитної сфери, тому що вони взаємозалежать і доповнюють один одного.